

IV. Opracowanie i realizacja autorskiego: „Programu czytania ze zrozumieniem w Gimnazjum Specjalnym”

autorka: nauczycielka ZSS w Stargardzie Szczec. Ł.J.Błaszczuk

Kształcenie i wszelkiego rodzaju samokształcenie opiera się przede wszystkim na czytaniu ze zrozumieniem. Proces ten nie należy do łatwych. Ma miejsce wówczas, gdy rozpoznawanie grafemów i werbalne odtwarzanie fonemów jest jednoznaczne ze zrozumieniem treści wyrażonych za pośrednictwem słowa pisanego i druku. Istotą czytania ze zrozumieniem jest kojarzenie obrazów graficznych z odpowiadającymi im słowami.

Uczniowie z upośledzeniem umysłowym mają zaburzoną sferę poznawczą.

Większość uczniów, których uczyć ma problemy ze zrozumieniem czytanego tekstu, trudności w zapamiętywaniu i przyswajaniu informacji. Często nie bierze aktywnego udziału w zajęciach poświęconych pracy z przeczytanym tekstem, wyłącza się z zajęć, jest nerwowe, niespokojne lub znudzone.

Tworząc program zdawałam sobie sprawę, że praca nie będzie lekka. Mimo zaangażowanej pracy uczniów i mojej efekt może być niewielki, ponieważ na przeszkodzie stoją nieodwracalne zaburzenia sprawności intelektualnej uczącej młodzieży.

Charakterystyka programu:

Program czytania ze zrozumieniem przeznaczony został do realizacji na trzecim etapie nauczania w Gimnazjum Specjalnym w Stargardzie Szczecińskim dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim.

Podstawą do opracowania programu były zaobserwowane :

- kłopoty uczniów w rozumieniu czytanych tekstów,
- braki w rozumieniu treści czytanego tekstu,
- braki w możliwościach wyodrębnienia potrzebnych im informacji,

- rozumienia podstawowych struktur logicznych,
- występowania trudności w rozpoznawaniu konstrukcji składniowych,
- mały zasób słownikowy,
- trudności w rozumieniu pisemnych poleceń,

Ćwiczenia planowane były do realizacji na zajęciach języka polskiego i zajęciach wyrównawczych w klasach gimnazjalnych dla uczniów mających problemy w pracy z tekstem ciągłym.

Głównym zadaniem była:

- praca z uczniem mającym trudności z umiejętnością czytania ze zrozumieniem,
- wyrównywanie braków i usuwanie niedociągnięć.

Realizacja programu rozpoczęła się testem diagnozującym umiejętności ucznia w tym zakresie.

DO GŁÓWNYCH CELÓW NALEŻAŁO :

- doskonalenie umiejętności czytania ze zrozumieniem,
- wyrabianie nawyku czytania, jako drogi do pokonywania trudności w procesie uczenia się,
- zrozumienie tekstu ,
- wspomóżenie pamięci przy odtwarzaniu wiedzy nabytej,
- wyodrębnianie głównych elementów treści zawartych w tekście,
- wyodrębnianie związków przyczynowo-skutkowych między tymi elementami,
- wyodrębnianie głównej treści utworu.

**TREŚCI NAUCZANIA ZWIĄZANE Z CZYTANIEM I OPRACOWYWANIEM
TEKSTÓW W KLASACH I – III GIMNAZJUM TO:**

- doskonalenie umiejętności techniki czytania,
- kształcenie poprawnej dykcji, wyrazistości mowy, modulacji głosu, tempa,
- czytanie głośne i ciche ze zrozumieniem,
- czytanie z podziałem na role,
- rozwijanie czytelnictwa, praca z książką, korzystanie z encyklopedii i słowników,
- czytanie wybranych artykułów z prasy codziennej,
- wspólne opracowywanie tekstów,
- wyodrębnianie z treści tekstów :czasu i miejsca akcji, bohaterów, główne zdarzenia,
- rozróżnianie utworów wierszowanych i pisanych prozą,
- omawianie problematyki omawianego utworu, opis postaci (opis zewnętrzny, cechy charakteru),
- odczytywanie komiksów – powiązanie obrazka z „ dymkiem”, opowiedzenie treści,
- praktyczne ćwiczenia w odczytywaniu instrukcji obsługi urządzeń, ulotek, rozkładów, przepisów.

PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ PO ZREALIZOWANIU PROGRAMU CZYTANIA ZE ZROZUMIENIEM:

Po zrealizowaniu programu uczeń powinien potrafić:

- czytać głośno : poprawnie, wyraźnie, płynnie z uwzględnieniem znaków przestankowych, akcentów logicznych,
- czytać cicho ze zrozumieniem,
- czytać z podziałem na role,
- wspólnie i samodzielnie czytać wybrane artykuły z prasy, wyszukuje artykuły na określony temat,
- umiejętnie korzystać z encyklopedii, słowników,
- wyodrębnić w czytany tekście : czas i miejsce akcji, bohaterów, główne zdarzenia,
- odpowiadać na pytania dotyczące wydarzeń w tekście,
- porządkować zdania zgodnie z kolejnością zdarzeń,
- dobierać odpowiednie tytuły do fragmentów tekstu,
- odczytywać komiksy, opowiadać ich treść,
- rozróżniać utwory wierszowane i pisane prozą,

- dokonywać opisów postaci na podstawie przeczytanego tekstu,
- czytać polecenia ze zrozumieniem,
- odczytywać instrukcje obsługi urządzeń, ulotek, rozkładów jazdy, przepisów kulinarnych,
- odczytywać znaki towarowe na metkach, opakowaniach itp.

METODY I FORMY PRACY:

1. Metody pracy:
  - podająca : objaśnianie, porównanie, oglądanie,
  - dyskusja, rozmowa,
  - działania praktyczne- ćwiczenia, praca z tekstem, praca pod kierunkiem n-la,
2. Formy pracy:
  - praca indywidualna,
  - praca zbiorowa,
  - praca grupowa.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bałachowicz J. Kształtowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem. Warszawa 1988.
2. Tinker M. Podstawy efektywnego czytania. Warszawa 1980.
3. Majer-Gemińska B. Zagadnienia rozumienia tekstu, Życie Szkoły 6/1992, s. 332.
4. Marianne Frostig, David Horne, Program rozwijający percepcję wzrokową. Towarzystwo Psychologiczne, Warszawa 1989.

MONITORING, CZYLI

OCENA SKUTECZNOŚCI PROGRAMU I EWALUACJA

1. Ewaluacji podlegać miała:
  - a) atrakcyjność programu,
  - b) skuteczność metod i form,
  - c) tematyka zajęć,
2. Formy ewaluacji:
  - a) *Test sprawdzający*
  - b) *Ankieta dla uczniów.*
  - c) *Obserwacje nauczyciela.*

Podczas dwóch lat pracy w/w programem dokonywałam wybiórczo ocen cząstkowych

posługując się narzędziem jakim była *Ankieta dla uczniów*. Dzięki niej mogłam stwierdzić, czy zajęcia są atrakcyjne, skuteczne a tematyka odpowiada uczniom.

Programem objętych było 36 gimnazjalistów.

Dokonałam analizy około 288 ankiet. Okazało się, że dla uczniów :

- 80% tematyka była zrozumiała,
- 89% dostosowana do możliwości i umiejętności,
- 72 % zadania sprawiały trudność,
- 87% zajęcia były atrakcyjne,
- 80% chętnie brało udział w zajęciach,

Podobne wyniki uzyskałam wypełniając *Karty obserwacji nauczyciela*.

Przez cały okres pracy tym programem ,po każdych zajęciach dokonywałam oceny pracy z grupą.

Okazało się, że dobra znajomość moich uczniów pozwoliła mi w sposób zadowolający:

- dobierać zestawy ćwiczeń odpowiadające ich możliwościom i umiejętnościom intelektualnym,
- pobudzać ich do aktywnej i twórczej pracy
- uatrakcyjnić tak zajęcia, aby uczniowie nie nudzili się, a przez pracę i zabawę doskonalili technikę czytania,

Częstkowe oceny dokonywane na bieżąco pozwoliły mi dokonać obserwacji, iż podczas ćwiczeń najbardziej atrakcyjne okazały się :

a) praca z komiksem i kolorowym czasopismem, w których dominuje obraz, w związku z tym atrakcyjniejsze i skuteczniejsze były ćwiczenia typu:

- wybieranie zdania z rozsypanki do odpowiedniego rysunku,
- dobieranie podpisów do obrazków lub odwrotnie,
- odczytywanie fragmentu tekstu do pytania lub ilustracji,

b) odczytywanie przepisów kulinarnych, instrukcji sprzętu i stosowanie ich w praktyce.

OCENA KOŃCOWA:

Końcowej oceny po dwóch latach pracy mogłam dokonać nie tylko na podstawie ocen cząstkowych, ale przede wszystkim na podstawie *testu końcowego*.

Jednak aby dokonać analizy jego wyników należy porównać go z *testem początkowym*.

Rozpoczynając pracę z tym programem przeprowadziłam z każdym uczniem test sprawdzający ich aktualny poziom i możliwości w zakresie czytania ze zrozumieniem.

36 gimnazjalistów pisało test początkowy i 35 test końcowy.

Treści ćwiczeń były tak ułożone aby każdy mógł wykazać swoje umiejętności nie tylko w czytaniu tekstu ale przede wszystkim jego rozumieniu.

Dokonując analizy dwóch testów będę przedstawiała procentowo postępy w analizowanych ćwiczeniach.

- o 5 % lepiej uczniowie szukali wyznaczonych wyrazów w tekście,
- o 8 % lepiej układali rozsypanki wyrazowe według wskazówek nauczyciela,
- o 5 % lepiej układali rozsypanki zdaniowe,
- o 9 % lepiej wybierali zdania z rozsypanki do odpowiedniego rysunku,
- o 9 % lepiej dobierali podpisy do obrazków lub odwrotnie,
- o 5 % lepiej przygotowywali odpowiedzi do przeczytanego po cichu pytania,,
- o 8 % lepiej zaznaczali fragment tekstu do pytania lub ilustracji.
- o 6% umiejętniej korzystali z encyklopedii, słowników,
- o 7% lepiej potrafili wyodrębnić w czytanim tekście : czas i miejsce akcji, bohaterów, główne zdarzenia,
- o 8% lepiej porządkowali zdania zgodnie z kolejnością zdarzeń,
- o 6% lepiej dobierali odpowiednie tytuły do fragmentów tekstu,
- o 5% lepiej dokonywali opisów postaci na podstawie przeczytanego tekstu,
- o 7% lepiej odczytywali instrukcje obsługi i przepisy kulinarne.

Biorąc pod uwagę fakt, że większość uczniów ma obniżone zdolności i możliwości intelektualne ten kilku procentowy przyrost umiejętności po dwóch latach wyťažonej pracy jest bardzo zadawalający.

WNIOSKI:

- tak jak pokazała ocena cząstkowa, bardziej atrakcyjna praca z tekstem, to taka, której towarzyszy kolorowa ilustracja,

- organizując zajęcia mające na celu kształcenie umiejętności czytania ze zrozumieniem musimy pamiętać, aby były one ciekawe, różnorodne i dostosowane do możliwości dziecka,
- dowodem na rozumienie czytanego tekstu nie jest poczucie ucznia, że rozumie on czytany tekst, konieczna jest kontrola i samokontrola w tym zakresie.

Uwaga dziecka podczas czytania ze zrozumieniem jest prawie wyłącznie skupiona na treści. Oczywiście jest jeżeli uczeń jako tako przyswoił sobie technikę czytania. Dziecko, które ma trudności w czytaniu, ma również trudności w zrozumieniu treści czytanego tekstu. Technika czytania w dużej mierze determinuje rozumienie czytanego tekstu.

W literaturze wyróżnia się trzy poziomy rozumienia tekstu:

- 1- uczniowie wyodrębniają konkretne fakty i zdarzenia, zapamiętują je i odtwarzają na polecenie nauczyciela,
- 2- w czytanych tekstach uczniowie wyodrębniają związki przyczynowo-skutkowe między faktami i zdarzeniami,
- 3- uczniowie potrafią wyodrębnić ideę utworu (myśl przewodnia).

Należy pamiętać, że u większości uczniów z upośledzeniem umysłowym lekkim stopień rozumienia tekstu to często poziom drugi a nierzadko pierwszy.